

■ ■ ■ Kan Jonas Gahr Støre, den nye helseministeren, avskaffe helsekøene? Og bør han?

Helse og byråkrati

MEGNE ORD
KALLE
MOENE

Etter prinsippet om beste person på viktigste sak blir nå Jonas Gahr Støre ny helseminister. Det er sikkert mange kritikverdige forhold å ta fatt på. Mediene er fulle av dem. Men noe av det som helsevesenet kanskje kritiseres mest for – køene – er egentlig knyttet til det sosialdemokratiske ønsket om helsetjenester til alle uavhengig av egen betalings- evne.

Det grunnleggende med skattefinansierte helsetjenester etter den sosialdemokratiske oppskriften er at de i hovedsak er gratis for brukerne etter at skatten er betalt. Tilgangen på tjenester skal være den samme for fattig og rik.

Finansieringen skjer imidlertid på vilkår som er bedre for de fattige enn for de rike, så lenge de rike betaler mer skatt enn de fattige. Omfordelingen er tilsiktet og ønsket av dem som har satt systemet ut i livet.

Men gratis helsetjenester innebærer også at tjenestene må rasjoneres ut til brukerne. Det er selvsagt god grunn til å øke kapasiteten på flere områder slik at køene blir mindre. Men det er ingen grunn til å tro at en noengang kan øke kapasiteten så mye at det aldri blir kø. Når prisen er null blir etterspørselen for stor. Noe ko er en naturlig følge av den direkte omfordelingen i helsesektoren.

Nå er det enkelt å bli kvitt køene, noe Støre vet utmerket godt. Han trenger bare å etablere markeder for helsetje-

■ KØER. Gratis helsetjenester innebærer at tjenestene må rasjoneres ut til brukerne. Foto: Kristine Nyborg

nester, med priser som gir likhet mellom tilbud og etterspørsel. I et slikt markeds-system ville køene forsvinne som dugg for solen. Men grunnen til at køene forsvinner, er at de med liten evne til å betale høye priser ikke får tilgang til helsetjenestene.

Selv om et rent markedsbasert helsesystem trolig er effektivt i den forstand at ingen kan få det bedre uten at noen får det verre, ville det være et uttrykk for små ambisjoner i fordelingspolitikken. For eksempel går summen av velferd – eller nytt – opp ved å innføre et skattefinansiert null-prisystem med rasjonering av helsetjenestene. Økningen i velferden til dem som da får tilgang til helsetjenester, er mye høyere enn reduksjonen i velferden til dem som får litt mindre helsetjenester.

Problemet er bare at en slik tilsiktet og kanskje også vellykket omfordeling kan fremstå som om helsevesenet er grunnleggende ineffektiv og byråkratisk. Rasjoneringen leder til misnøye og noen ganger til en helt urimelig kritikk av forholdene.

Samtidig kan argumentene for kø som et naturlig utslag av sosialdemokratisk omfordeling i helsevesenet, oppfattes som en unnskyldning for faktisk udugelighet og ineffektivitet.

Men er ikke private, markedsbaserte løsninger alltid mer lønnsomme enn de offentlige?

Jo, det er klart at de er det. Dersom de som ønsker det kan gå ut av det offentlige systemet og selv kjøpe sine tjenester for den skatten de nå betaler, ville private helsetjenester og private forsikringsord-

ninger lett utkonkurrere de offentlige. Det er imidlertid en viktig hake: Private løsninger ville fortone seg billigere så lenge de private aktørene selv fikk velge sine kunder.

Resultatet ville igjen bli en segregering. De tunge og ulønnsomme brukerne ville det offentlige fortsatt ha ansvaret for, mens de brukerne som i utgangspunktet var friske og spreke, ville ende opp i de private ordningene og derved gjøre de private ordningene billigere å drive enn de offentlige.

Det er kanskje naturlig at velgere blir kritisk (og stemmer Høyre) når de føler at de står overfor et tungrodd byråkratisk offentlig sektor. Men det som kan se ut som tungrodd byråkratiske ordninger, kan noen ganger være resultatet av en vellykket helsepolitikk eller økonomisk politikk mer generelt.

En politikk som gir vellykket produktivitetsvekst i privat vareproduksjon er et eksempel. Produktivitetsveksten der innebærer at offentlig tjenesteproduksjon fremstår som dyrere. I realiteten er det bare en endring i relative priser på vareproduksjon i forhold til tjenesteproduksjon, som ikke så lett kan mekaniseres.

Det statlige byråkratiet får likevel skylden, selv om saken dreier seg om hva som produseres – varer eller tjenester – ikke om produksjonen foregår i

offentlig eller privat regi.

Alt dette er eksempler på velferdsstatens paradoks. Når den økonomiske evnen til å finansiere velferdsstatens helse-tilbud til alle faktisk øker, så avtar den politiske viljen til å finansiere disse ordningene. Velferdsstaten fortøner seg dyrere og mindre effektiv nettopp fordi vi er rikere.

Helsetilbudene kan likedan fortone seg mindre effektivt organisert nettopp når en kanskje har lykket med å få til en rimelig fordeling av godene til alle uavhengig av deres inntekt.

Sosial og økonomisk omfordeling innebærer at en tar noe ut av markeds konkurransen. Den markedsbestemte fordelingen gir mest til dem som tjener best. I helsevesenet og i andre deler av velferdsstaten omfordeler en i tillegg noen av godene direkte («redistribusjon in kind», som amerikanerne sier).

En vellykket politikk på dette området kan ofte se ut som håpløs ineffektiv og byråkratisk. En sosialdemokratisk organisering kan derfor lett bli offer for egen suksess.

Støre står over for store utfordringer – også pedagogiske.

■ Kalle Moene, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

Se også side 6-13 →

LEST
SIDEN
SIST

Bruk luktesansen og kartlegg når det lukter, så finner du gjerne kilden. **Dagbladet.no gir leserne nyttige tips om hvordan de kan finne ut hvorfor det lukter vondt på badet.**

Regjeringa har i fellesskap kome fram til å endre tollvernet. Det er ei god løysing alle partia er nøgde med.

Landbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum forteller Nationen om rødgrønn samling rundt ostefatet.

Et styrket importvern vil ikke gi et prishopp, men gjør at landbruken over tid kan få dekket økte kostnader i markedet. **Bondelagsleder Nils T. Bjørke forklarer på Bondelagets nett-side at maten ikke blir dyrere, det er bare prisen som går opp.**

Viss norsk storfekjøtt blir for dyrt målt til dømes opp mot kylling, så kan ei styrking av tollvernet bli ei bjørneteneste for storfenaeringa.

Arbeiderpartiets næringspolitiske talsmann Terje Lien Aasland advarer i Nationen mot å selge biften før bjørnen er skutt.

Jeg gjør research når jeg er ferdig. Og hvis det er noe som ikke stemmer, forandrer jeg virkeligheten.

Lars Saabye Christensen forteller VG Helg om hvordan skjønnlitteratur blir til.

Sentral aktør på Oslo Børs som for helgen steg til det høyeste nivået på fire år.

Dagens Næringsliv forteller at Storebrand-forvalter Hans Thrane Nielsen har strukket seg.

Språket i Grunnloven må få en ansiktsløftning. **Aftenposten slår på lederplass et slag for innføring av smile-fjes i Grunnloven.**

Vi trenger bønder som produserer gås for restaurant. Smålensgås blir reddet ved at vi spiser den.

Benedicte Lund hos Fylkesmannen i Østfold forklarer Nationen at den utrydningstruede smålensgås kan berges med kniv og gaffel.

KRAGERØ: Politiet rykket ut til Hellekroa i dag etter en melding om en to meter lang slange. Slangen viste seg å være en buorm, ifølge varden.no. – Den kom seg unna under gulvet, sier kv.nos journalist på stedet. Politiet fikk meldingen om slangen til på ett.

KV–Kragerø Blad Vestmar

lest.siden.sist@dn.no

FLERE INNLEGG
Side 34 – 36

MEGNE ORD

DN lørdag

KALLE
MOENE

HEGE
SKJÆIE

VICTOR D.
NORMAN

JENS
STOLTENBERG

DN

E-post: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10
Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn
inklusive mellomrom **Underinnlegg/replik:**
Maks 1500 tegn (ca 250 ord)
Legg ved portrettfoto

■ Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær Varsom-plakaten.
■ Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt

stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere.
■ Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter.

Debattinnlegg honoreres ikke.
Debattansvarlig:
Vidar Ivarsen,
tlf. 22 00 10 59 – 932 56 059
debatt@dn.no